

Joris Relaes: “De impact van technologie op onze voedselvoorziening en het toekomstige landbouwmodel”

‘Het komt goed met ons eten’

In een wereld met grote geopolitieke spanningen, met toenemende impact van AI (artificiële intelligentie) en met bedreigende klimaatwijzigingen, blijft voldoende en kwalitatieve voedselproductie een grote uitdaging. Vele nieuwe technologieën doen ook in de landbouw en voeding hun intrede en zorgen voor veranderingen, verwachtingen en uitdagingen. Vanuit hun unieke ILVO* onderzoekspositie maar met een ‘helicopterview’ benaderen Joris Relaes en Nele Jacobs, in hun recente boek ‘Het komt goed met ons eten’, de vele evoluties op dit vlak en kijken vooral positief en hoopvol naar de toekomst.

Joris Relaes is een veelgevraagde en gewaardeerde spreker, zowel in landbouwmiddelen, in de verwerkende sector maar eveneens druk bevraagd voor zijn opinie in de brede pers. Uit enkele van zijn recente presentaties, o.a. naar aanleiding van het recente boek ‘Het komt goed met ons eten’, pikten we de zaken op die meest aansluiten bij de bekommernissen van de pluimveesector. Hierna volgt een interview met Relaes.

De titel van jullie boek is kort en krachtig en zonder vraagteken.

RELAES: Er zijn veel discussies en overwegingen voorafgegaan of we wel of niet een vraagteken achter de titel zouden plaatsen. Uiteindelijk hebben we beslist, zeker ook vanuit onderzoeksstandpunt, dat het onze morele plicht is om positiviteit uit te stralen en samen ‘de hand aan de ploeg’ te houden. Met de meer dan 70 experts die meegewerkt hebben aan dit boek - zowel ILVO-onderzoekers als personen uit het bedrijfsleven - zijn we overtuigd dat het goed komt met ons eten. De grote sterkte van dit boek is niet een spectaculair cijfer of revolutionair nieuw inzicht, maar het totaalbeeld dat het geeft

van drie sectoren (landbouw, visserij en voeding) in verandering. Met wereldwijd meer mensen die wonen in een stad dan op het platteland, mag het een wonder heten dat er in die steden zelden of nooit een tekort is aan voedsel.

“Met wereldwijd meer mensen die wonen in een stad dan op het platteland, mag het een wonder heten dat er in die steden zelden of nooit een tekort is aan voedsel.”

Het klimaat verandert, is dit een bedreiging of een kans?

RELAES: Voor een aantal gebieden is dit zeker een bedreiging. Denken we bijvoorbeeld maar aan het Middellandse Zeegebied dat dreigt om zichzelf niet meer te kunnen voeden. In diverse landen van dit gebied neem de woestijnvorming toe. Door de toenemende droogte nemen de problemen met bosbranden toe en niet onbelangrijk, de productiviteit van de landbouw neemt er af. Dit geeft kansen voor de landbouw en voedselproductie in meer gematigde streken. Maar ook hier in Vlaanderen zullen we dit enkel kunnen als we in de toekomst slimme technologie inzetten.

Joris Relaes (62) is de ‘kopman’ (Administrateur-Generaal) van het ILVO*. Met zijn circa 750 medewerkers is het ILVO in Vlaanderen erkend als het toonaangevende brede onderzoeksplatform voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek. Als Landbouweconoom is Relaes vooral gekend voor zijn brede en positieve kijk op landbouw en voedselproductie. Samen “de hand aan de ploeg slaan” zonder heilige huisjes uit de weg te gaan, maar polarisatie voorkomen, ziet hij als een plicht. Hij stond in het verleden aan de wieg van ‘Boeren op een Kruispunt’ en is tevens voorzitter van het Centrum Agrarische Geschiedenis.

* ILVO (Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek)

Wat versta je onder slimme technologie?

RELAES: Een specifiek voorbeeld is de inzet van artificiële intelligentie, drones, zelfrijdende machines of robots. Deze maken of zullen ervoor zorgen dat in de toekomst iedere individuele plant of dier gemonitord wordt en krijgt wat het juist moet hebben op het vlak van voeding, ziektepreventie of -beheersing. Het komt erop aan om in de toekomst de nieuwe technologieën op een slimme manier in te zetten. Ongeziene technologische mogelijkheden bieden zich aan. Voor wie hier meer wenst over te weten, verwijs ik graag naar het recente rapport (Juni 2025) van het Wereld Economisch Forum. Hierin worden o.a. de 10 technologieën in voorgesteld met het grootste potentieel. Maar de toekomst zal niet enkel van de technologie afhangen, zeker niet voor de landbouwsector!

Naast toepassing van slimme technologie, waarvan zal de toekomst van onze landbouwsector dan afhangen?

RELAES: Er zijn diverse uitdagingen maar laat me toe te focussen op deze twee: landbouwgrond op zich en of het model van het 'traditionele gezinsbedrijf' in de toekomst zal kunnen overleven. Naast het optimaliseren van de kwaliteit van onze bodems

baart vooral de beschikbaarheid en betaalbaarheid van gronden me zorgen. We zien in toenemende mate dat andere partijen, al dan niet als investering, landbouwgronden verwerven of dit beogen. Voorbeelden zijn industriële zoals Fernand Huts (Katoennatie), die een grote kavel (450 ha) aankocht van het Gentse OCMW. Maar ook verwerkers zoals aardappelbedrijven (Clarebout) of de retail (Colruyt) kopen land op en starten zelf met landbouwproductie in samenwerking met landbouwers. Daarnaast heb je nog het fenomeen van Agriland dat landbouwgronden i.s.m. grondeigenaren beheert. Dit alles maakt dat de beschikbaarheid en betaalbaarheid van landbouwgrond sterk onder druk staat, sterker nog, zelfs onbetaalbaar wordt.

Hoezo onbetaalbaar?

RELAES: De prijzen voor landbouwgrond zijn in Vlaanderen opgelopen tot meer dan 100.000 euro per ha, en in sommige streken zelfs nog beduidend hoger. Aankoop door landbouwers met uitsluitend landbouwdoeleinden is niet meer economisch verantwoord want de grond kan dit, zelfs op middellange termijn, niet opbrengen. Ook publieke gronden dreigen, door hun hoge prijs uit landbouw handen te vallen. Denk in dit verband aan de gronden die in het bezit zijn van OCMW's en kerkfabrieken. Uit een studie van het ILVO bleek dat in Oost-Vlaanderen alleen al zo'n 9.200 ha landbouwgrond in bezit is van publieke instanties. De 'bescherming' van deze pachtgronden, zodat ze verder voor landbouwdoeleinden aangewend worden en niet verkocht of voor andere activiteiten aangewend worden, is van groot belang voor de toekomstige beschikbaarheid van voldoende en betaalbare landbouwgrond.

Naast de uitdaging van 'grond' had je het over 'de overleving van het traditionele gezinsbedrijf'

RELAES: Ik maak me inderdaad grote zorgen of het traditionele landbouw(gezins)bedrijf zal kunnen overleven. De som van administratieve last, kapitaallast, overneembaarheid en vergunningenproblematiek zorgen ervoor dat dit quasi niet meer behapbaar is voor

het traditionele gezinsbedrijf. Hieronder versta ik de bedrijfsleider met een als 'halftijds' aanziende meewerkende partner. Willen we nog gezinsbedrijven dan moeten we ze dringend ontzorgen! Een duidelijk bewijs dat er veel problemen zijn bij gezinsbedrijven is te zien in het aantal aanmeldingen bij 'Boeren op een Kruispunt'. Sedert 2021 is dit opgelopen en waren er steeds ruim 200 en in 'topjaar' 2022 zelfs 302. Bemerkt dat sinds 2005, één op drie land- en tuinbouwbedrijven zijn schop afkuiste!

Welke concrete mogelijke oplossingen zie je?

RELAES: We gaan moeten zoeken naar toekomstige, nieuwe bedrijfsvormen. Producentencoöperaties al dan niet in een vernieuwde vorm kunnen perspectief (of inspiratie?) bieden. Dit is zeker interessant voor het toenemende aantal bedrijven waar landbouw een nevenberoep wordt. Een voorbeeld van zo'n coöperatie is het 'Vlaams hoeverund'. Waar ik ook een goede oplossing in zie, is een uitbouw van een faire samenwerking met verwerkers en/of retailers. Deze grotere spelers kunnen dan een aantal taken van het gezinsbedrijf overnemen en ze ontzorgen.

Het is ook altijd goed om te kijken naar hoe andere sectoren evolueren of dit oplossen. Denk maar aan de bakkers, apothekers, voedingswinkels De zelfstandige uitbaters verdwijnen in sneltempo, of we dit nu goed of niet goed vinden. Anderzijds, een franchise-systeem 'à la Delhaize' roept eerst veel weerstand op maar blijkt uiteindelijk goed levensvatbaar. Ons spiegelen aan deze sectoren is evenwel te kort door de bocht, want landbouw is geen economische sector als een ander.

Hoezo, geen sector als een andere?

RELAES: We hebben te doen met levende planten en dieren en daardoor geen 100% zekerheid en controle over het productieproces. Een nine-to-five benadering is geen optie. Niet onbelangrijk is dat landbouwbedrijven micro-ondernemingen zijn met onvoldoende marktmacht. Als gevolg hiervan kunnen ze zeer moeilijk de milieukost doorrekenen, wordt het

Toekomstvisie landbouw en voeding

machinepark soms inefficiënt ingezet en zijn er onvoldoende middelen voor innovatie.

Verder zijn landbouwproducten essentiële (levensnoodzakelijke) producten met eigen wetmatigheid zoals de prijselasticiteit van vraag en aanbod. Een klein tekort zorgt voor een grote prijsstijging. Een typisch recent voorbeeld is jullie eiersector. Anderzijds, bij een klein overschot dalen de prijzen sterk. Voor landbouwproducten (voeding) wordt er wereldwijd (onbewust) door de overheden gestreefd naar een overschot wat die prijselasticiteit in de hand werkt maar het inkomen van de landbouwers onder druk zet.”

Zijn er oplossingen om die prijselasticiteit te beperken?

RELAES: We kunnen voor voedingsproducten geen schaarste creëren om dure prijzen te bewerkstelligen, want dan is er honger. Dit gebeurt wel in andere sectoren, door o.a slechts te produceren wat besteld is.

De prijselasticiteit van landbouwproducten is niet alleen een groot risico en probleem voor boeren, maar ook voor hun partners, nl. de verwerkende industrie. Bij hoge prijzen van landbouwproducten kunnen of komen deze in de problemen met overnames en noodgedwongen herstructureringen als gevolg. Ook voor de producenten is dit geen goede evolutie.

Met andere woorden, zowel voor de producenten als voor de verwerkende industrie zijn de sterk variërende prijzen van landbouwproducten een grote risicofactor. Door meer samenwerking tussen beide partijen zouden pieken en dalen afgetopt kunnen worden. Het gevolg is meer zekerheid van economische rendabiliteit voor boeren en hun afnemers.

“Willen we nog gezinsbedrijven dan moeten we ze dringend ontzorgen!”

Heeft landbouw nog een toekomst in Vlaanderen?

RELAES: Jazeker, daar ben ik rotsvast van overtuigd. De Vlaamse landbouw is al vele malen ten dode opgeschreven. Denk maar aan de uitbreiding van de EU met Spanje en Portugal in de jaren tachtig. Dit zou hier voor de doodsteek van de tomaten- en aardbeienteelt zorgen. Maar wat hebben we gezien, door innovatieve technieken - in plaats van één soort werden hier veel nieuwe soorten en vormen van tomaten ontwikkeld - en technologische innovaties - in bakken met precisiebewatering en -voeding - voeren we nu zelfs naar die landen aardbeien en tomaten uit die hier geteeld worden!

We hebben ook de invoering van de melkquota (1984), of de uitbreiding van de EU (in 2004) met Centraal- en Oost-Europese landen goed overleefd. Of nog

een sprekender voorbeeld, specifiek gelinkt met de pluimveesector, is de dioxinecrisis in 1999. Ook hier toonde de sector grote weerbaarheid en de crisis leidde tot de oprichting van het FAVV. Op het vlak van voedselveiligheid was België hiermee voorloper en dit heeft ons land geen ‘windeieren’ opgeleverd om te exporteren.

Ter afsluiting: zie je nog toekomst in de veehouderij en specifiek de pluimveesector in Vlaanderen?

RELAES: Hierop kan ik zeer duidelijk bevestigend antwoorden. Daarvoor hoeft je enkel te kijken naar de grote investeringen die dit jaar uitgevoerd worden op het ILVO. In april wordt de ‘Feed Pilot’ in gebruik genomen. In deze volledig nieuwe veevoederfabriek zullen de ILVO proefvoerders - met de nieuwste technieken - voor zowel het eigen onderzoek als deze in samenwerking met partners kunnen ontwikkeld en aangemaakt worden.

Na de verloopperiode is de ingebruikname gepland van een tweede grote investering: een nieuwe, hoog technologische pluimveeproefstal. Deze zal terecht de naam dragen van ‘Pluimvee Innovatie Centrum’ en zal de sector ondersteunen met voedingsonderzoek maar zal evenzeer toelaten om milieu-, klimaat- en dierenwelzijnproblematieken te onderzoeken. De pluimveesector, die wereldwijd de wind in de zeilen heeft, kunnen we hierdoor op een innovatieve manier ondersteunen.

De sterke en zwakke punten van de Vlaamse Landbouw volgens Joris Relaes

Zwaktes

- Relatief kleine bedrijven
- Beschikbaarheid en betaalbaarheid van landbouwgronden
- Zeer intensief maar versnipperd landgebruik
- Belangrijke ecologische voetafdruk
- Sterke druk vanuit andere sectoren
- Opvolgingsproblematiek

Sterktes

- Sterke toelevering- en agrovoedingssector
- Landbouw in de buurt van een haven
- Ideale productieomstandigheden
- Bekwame bedrijfsleiders
- Kenniscentrum
- Koopkrachtige consumenten